לאחר אכילתו

בקינוח סעודה אמרו כל ימיו לא היה נותר בעזרה צווחה שלישית שאו שערים ראשיכם ויכנס א] (אלישמע) בן פיכאי תלמידו של פנחס וישמש בכהונה גדולה צווחה רביעית פתחו שערים והוציאו יששכר איש כפר ברקאי שמכבד עצמו ומבזה קדשי שמים מאי הוי עביד? הוה כריך שיראי על ידיה והוה עביד עבודה, מאי סליקא ליה? ינאי מלכא ומלכתא הוו יתבין, ב] מלכא אמר גדיא יאי, ומלכתא אמרה אימרא יאי, אמרו נשייליה ליששכר איש כפר ברקאי דכהן גדול הוא ג] וקים ליה, (א) (קדירה) שיילוהו, א"ל אי גדיא יאי ייסק לתמידא, בהדי דאמר אחוי בידיה, אמר להון מלכא הואיל ואחוי בידיה קוצו לידיה דימינא, יהיב שוחדא קציוה לידיה שמאלא, שמע מלכא ד] ואמר ליקצו נמי לידיה דימינא ה], אמר רב יוסף בריך רחמנא דשקליה ליששכר איש כפר ברקאי *למטרפסיה ו] אמר רב אשי ולא הוה תני ליה דתנן ז] כבשים קודמין לעזים בכל מקום יכול מפני שמובחרין ת"ל ואם כבש מלמד ששניהן שקולין כאחת, רבינא אמר אפילו מקרא נמי לא קרא דכתיב אם כבש...אם עז: *א"ר אלעזר א"ר חנינא תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם שנאמר וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך [אל תקרי בניך אלא בוניך] ח]:

דקא מסיק קרבנות כל יומא

לשון גסות וליצנות ומרד במלכות

מיניה בהאי עלמא

נושא

מעשה ביששכר איש כפר ברקאי שלא רצה ללכלך ידיו בדם הקרבנות - ומה עלה בגורלו

* ע' חק נתן

הגהות הב"ח

(א) גמ' דכ"ג הוא וקים ליה דקא מסיק קרבנות כל יומא שיילוהו אמר להו :

[עמ"ש על הגליון בפסחים נז: בשם הערוך]

ברכות סד. יבמות קכב: תמיד לב: ע"ש נזיר סו:

תורה אור

בקינוח סעודה · לאחר אכילתו : כריך ידיה בשיראי · כדי שלא ילכלך ידיו בבשר ובדם : אחוי בידיה · בלשון גסות וליצנות ומרד במלכות : למטרפסיה · נעשה לישנא אחרינא למלקותו : לא תנא · לא שנה משנה : ואם כבש · היינו קרא דמתני' דקדים מיניה ר"ש שניהם שקולים דכתיב לעיל מיניה והביא (את) קרבנו שעירת עזים :

הדרן עלך המביא אשם וסליקא לה מסכת כריתות

מסורת הש"ס

[ע' בסמ"ג בפ' מקום שנהגו דף נג פירש"י כריך ידיה בשיראי ותלינה פוסל בקדשים דבעינן ולקח הכהן שיקח בעצמו ועוד דבזיון הוא ועיין רש"ש]

ויקרא ד

שם ג|ז,יב

ישעיה נד

הדרן עלך המביא אשם וסליקא לה מסכת כריתות

שיטה מקובצת

א] ויכנס ישמעאל תיבת אלישמע נמחק : ב] יתבין בסעודתא מלכא : ג] הוא דמקריב קרבנות כל יומא וקים ליה בגווייהו קריותו ושיילוהו : ד] מלכא ואמר ליקצו : ה] דימינא קציוה נמי לידיה דימינא : ו] למטרפסיה מיניה בהאי עלמא אמר : ז] דתנן ר' שמעון אומר כבשים : ח] אל תקרי בניך אלא בוניך ודין סימן פירקא דמסכת כריתות וסודתא דילהון תלתין וארבע אמרין מספקת דמא לאיתתא סימן אחר תלתין וארבע אמרי ספק דמא דמייתי :

הדרן עלך המביא אשם וסליקא לה מסכת כריתות

רבינו גרשום

עסקינן כגון שהפריש מעות לקינו לשתי פרידין ולא לקח אלא פרידה אחת לחובתו והעשיר והכי קתני אי ההיא פרידה לצורך עולת העוף היא קרבה נדבה דלחובה לא חזיא דעשיר הוא והני מעות דפיישן דהוו לצורך חטאת העוף מוסיף עליהון מן בייתיה ומייתי חטאת בהמה והיינו דקתני מוסיף ומביא חובתו מדמי חטאתו ואי ההיא פרידה דזבן חטאת היא ההיא חטאת העוף אזלא למיתה דאין פדיון לעוף ודמי שלה דפיישי אזלן לנדבה דאין יכול להוסיף על דמי עולה להביא ממנה חטאת דאין משנין מקדושה חמורה לקדושה שהיא קלה ממנה אלא מייתי חטאת מן בהמה מן בייתיה ולא מדמי עולה : שאני גבי מצורע דמיעט קרא וזאת תהיה · כלומר דעשיר יבא קרבן עשיר ולא קרבן עני : ולילף מיניה למטמא מקדש עשיר שהביא קרבן עני דלא יצא כמו מצורע : אמר לך רב תנא אמר קרא במצורע ואם דל הוא : ת"ל אם כבש אם עז מלמד ששניהן שקולין · תורין (קודם) כתובין בתורה קודם לבני יונה בכל מקום : יכול מפני שמובחרים ת"ל ובן יונה או תור · לכך הקדים כאן ובן יונה מלמד ששניהן שקולין : וכן האב קודם כתוב בתורה לאם בכל מקום אבל אמרו חכמים כאן גבי כיבוד אב ואם דאע"ג דאמרינן דשניהן שקולין הני מילי לקיבול שכר שמקבל שכר על כיבוד אם כעל כיבוד אב אבל מכל מקום אמרו חכמים כיבוד האב קודם לכיבוד האם שהוא ואמו חייבים בכבוד אביו : וכן בתלמוד תורה אם זכה הבן לפני רבו · הרב שלומד ממנו חכמה חכה שעלה בידו תלמודו כיבוד רבו קודם לכיבוד אביו שהוא ואביו חייבין בכבוד רבו : שמימאו את היכל ה' כדכתיב כי נאצו האנשים האלה את מנחת ה' · וכתיב ואשר ישכבון הנשים הצובאות : מלכא אמר גדיא יאי · עזים מובחרים מכבשים לקרבן . בהדי דאמר אחוי בידיה · היה מוליך ומביא ידו לפני המלך ולא היה מדבר באימה (ובתרבות) לפני המלך : למטרפסיה · דינו . הידים שהיו מבזים את הקדשים שנתתבו : אם כשב אם עז · מלמד ששניהם שקולין :

הדרן עלך המביא סליק מסכת כריתות

פסקי תוספות על מסכת כריתות

ורוב אלו הפסקים מהתוספות חדשים

שלשים ושש

א כשיש סכנה אין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש : ד"ה ואי אתה : דף ג ע"ב

ב אם אין לו יין קפריסין מביא במקומה חמר חיוריין עתיק : (ד"ה בגמ') (דף ו) :

ג מלח סדומים לגרוס בכך את הציפורן אבל לא יערב מלח בקטורת דאפילו למ"ד דבפני מלח היינו בשעת הקטרה דכל העולין טעונים מלח . וכפת הירדן לר"ע נמי היינו לגרוס בה [את הציפורן] : ד"ה מלח סדומים : דף ו

ד שופר אין בו קדושה אלא תשמישי מצוה דהא פרק . יין או מים טופחין לתוכו לנתקנו ולא מי רגלים מפני הכבוד : ד"ה מסייעי : שם

ה בכל שנה מפטמין ג' מאות וששים וחמשה מנין בכל יום נקטר מנה פרס בבקר ופרס בערב הלכה למשה מסיני ואם לא הקטיר אלא כזית שחרית וכזית ערבית יצא : ד"ה דמפטם : שם ע"ב

ו כלל שאין מפורש כמה מדבר אין דנין אותו בכלל ופרט : ד"ה מופנה לך : שם

ז יום הכפורים מכבדו בכסות נקייה דכתיב מקרא קודש : ד"ה וקראו מקרא : דף ז

ח היולדת דופן על ידי סם . ולא יצא דרך [בית] הרעי מה שמשרין בתוך מעיו כי אם מה שבלע : ד"ה יולדת דופן : שם

ט כשחייב ה' קינין כיון שקבל פעם אחת שוב אין צריך לקבל : (דין זה בגמרא) דף ח

ארבעה מחוסרי כפרה

י גר שבא להתגייר בזמן הזה צריך טבילה : (דין זה בגמרא) דף ט

יא גר ועבד ואמה המשוחררים שעושין מלאכה [בשבת] לעצמן אבל לא לאחרים : שם

יב לרבנן אין אשה עושה שתים בשנה ולרבי יהודה באה אחד ושני בועלין אין שונה : ד"ה עושה אחת : ע"ב

יג ילדה ותזרה וילדה אם ימי טוהר דשני נמשכין אחר ימי טוהר דראשון מנינא דשני ואם ימי טוהר דשני אין נמשכין אחר *(השני) מנינא דראשון ואם משכו ימי טוהר דראשון טפי מינה מניק . ראתה תוך ימי לידתה סופרת שבעת ימים מראייה א ואילך ילדה תוך ימי נדתה סופרת מלידתה ילדה נקבה ושוב אחר חמשה ימים ילדה זכר מונה מן הנקבה לעולם להחמיר : ד"ה וקולא ל"ל : דף י ע"א

*) נ"א הראשון וכ"ה בתוספות חדשים

יד חטאת בסלע מדרבנן ומדאורייתא בת דנקא י"מ כשמביאה בסוף שנה יביאנה בסלע אבל משמיני והלאה (דאלה בן ח') יביאנו : ד"ה מכלל : דף יו"ד ע"ב

טו עשירים האיסר כפרוטה לפי הש"ס יגיע יותר ממעה ואלי לפי חשבון ארבעה סאין בסלע : ד"ה עשירים : שם

אמרו לו

טז אמרו לו שנים מת בעליך אין צריכה רשות ב"ד כי אם בעד אחד : ד"ה מכלל דרישא : דף יא ע"ב

יז מגו במקום עדים לא אמרינן היינו היכא דגמרו לעדותן : ד"ה אם ירצה : דף יב

יח במעלה חבירו בעדים אין צריך לפורעו בעדים או היכא דהוי מגו לחייב לחבירו לא אמרינן אלא היכא דלא הוי מגו לפטור : ד"ה לא עמדתי : דף יב

יט עדים ששמעו הדבר מפי בעלי מעשה אף לא נתכוונו להעיד ולא הוכחו שם לשם עדות אין בעדותן כלום אם אחר זמן באין להעיד בבית דין : ד"ה לא נתכוונתי : ע"ב

כ משקין שיש תורה מעיין עליהן מכשירין אפילו שלא לרצון ואפי' באין מאדם טהור ודוקא משקין הבאין מגוף טמא אבל משקין שנטמאו בארץ דינו כמשקה טהור : ד"ה ועוד מקום : דף יג

כא כהן ששתה יין ונשא כפיו פסול ושיעורו ברביעית לתפלה דבעי כוונה וכל שכן לברכת כהנים : ד"ה ונכנס : ע"ב

כב שאלו מרבן גמליאל כשהלכו ליקח בהמה לעמר אף על פי שהיו טרודין היו עוסקין בתורה : ד"ה שהלכו : דף טו

כג שיעור עולם בשר וחלב כזית . ויין ב' לוגין המעלה כתוך בשר תודה פטור בשר קדשים קלים אין בו מעילה לא לפני זריקה ולא לאחר זריקה :

ספק אכל

כד לרבי יהודה דבר שאין מתכוין חייב מן התורה : ד"ה הבירא ליה : דף כ ע"ב

כה כל דבר שהוא מתכוין והוא פסיק רישא [חייב אע"ג] דהוי מלאכה שאין צריכה לגופה : כה"ד :

דם שחיטה

כו לטמא אחרים בעינן הבילה ואין מקבל הכשר בפחות מכביצה : (עיין דף כא)

כז יש נוהגים כשממנין *) דם למתנת שופכין דם הנשאר בשולי קערה שמלאתו בתוכה או מערין הכל ביחד מן הקערה למתנת שלא ישאר הדם בפני עצמו בקערה כשאין בו קשקשים ונראה דאין צריך הואיל והדם היה בתוכו עד עכשיו :

כח חטאת העוף הבאה על ספק ונודע לו אחר כך שודאי ילדה אין צריך להביא עוד הואיל ואין בהם אלא נבחירה בקדשים הואיל והותרה הותרה : ד"ה אם עד : דף כב ע"ב

המביא אשם

כט כל היכא דהוכא הרי והרי לא אוקימנא אחזקה :

ל הספק שאדם מפקיד בעל כרחו כמו שטוף נהר כל המחזיק בו זכה אבל הספק לעורך ארי שמלוה אותו ולא אכלו הארי אין מופקר לאחר :

לא כבש בסלע וקינין ברבעתים ועשירים האיסר כפרוטה מדרבנן :

לב המעילה משום מקודשה ראשונה לקדושה אחרת מעל :

סליק

*) נ"א רבים

חדושי אגדות מהרש"א על מסכת כריתות

דף ה ע"ב (אין מושחין מלך בן מלך . ואח"כ וכו') . כל הסוגיא מפורש במס' הוריות פ"ג :

דף ו ע"ב (ספרי אלבונה ריחה רע ומנאה כו') . דהיינו שהפושעים אינו פורש מן הצבור וזה מדקדק לומר ומנאה הכתוב כו' ולא קאמר ותקבילו עמהם אלא דר"ל שהוא נמנה עמהם בתעניתם ואינו פורש מהם וכרתו זה יש ללמוד שהיו י"א מיני קטורת עשרה ריחן טוב ואחד חלבנה ריחו רע ודייק לצרף גם הפושע היינו בשים עדה קדושה שהן מנין עשרה בלא הוא אבל אין לצרפו בי' עמו וזהו לדבר לא אמרים בשבור עשרה אבל על פחות מי' לא כתפלל ואביי דקאמר מהכא ואגודתו וגו' על פי טונה א ואגודתו שהן עשר קדושות א לתפלה מה כדאמרינן במדרשים על ארץ התפלה יסדה שהיא נחשבת עמהן בישראל וק"ל :

דף ז ע"ב (והטרפ וכו') . פירש"י ר"ם מתהפכת כד' קנתם כו' עכ"ל ויהיה מלשון נחל קישון גרפם גם פי' רש"י שם כמגריפה א מגרפת האפר מן הכירה עכ"ל וכהאי לישנא בכמה דוכתי בלשון הגמ' דהיינו פי' הגירוף שמגרף קצת מן הקטורת שהיא הסיקה ומאן דדריש ולא מטרפת היינו עובד ע"ז פירש"י כגון מעורר ומזמר לע"ז כו' עכ"ל ואין ערך אלא עובד ע"ז בשיתוף להקב"ה ואינו טופל בעיקר וק"ל :

דף ט ע"א (אלא טבילה כו') . ר"ל שמאי לא חשיב נמי אלא נכנסו לברית בלא הזאה כדכתיב ויזרק וגו' דהלאת דמים לאו היינו הזאה אלא זריקה על המזבח כפרש"י וק"ל :

דף יג ע"ב (ולהורות א הוראה כו') . פירש"י הוראה על איסור כו' ע"ש מפירושו נראה דהוראה על דין שכי וכ"כ התוס' בס"פ היו בודקין ע"ש : שם (את כל החקים אלו מדרשות) . פירש"י מדרשות שדורשין בפירקא אסור לשתויי יין שיש בהן הוראה . הלכה למשה מסיני ויותר נראה לפרש מדרשות דבר שבא מתדרש חכמים כמו בי"ג דברים שהתורה נדרשת בהם וכן מוכח בפ"ק דקדושין שאמרו נמי שם החקים אלו המדרשות כו' ועיין בחדושינו שם וק"ל : שם אשר דבר ה' א שלמוד ביד משה א הל"מ . כך היא הגירסא הכונה ופי' דבר ה' בדבור בעצמו דדברים שבע"פ אי אפשר לאמר לכותבן וביד משה היינו הל"מ שבא מיד משה מסיני וק"ל :

דף כח ע"א (יכול מפני שכבוד אב עדיף כו') . ר"ל יכול דהמקרא מוכיח לנו דעדיף כבוד אב מדכתיב כבד את אביך ואת אמך שהקדים כבוד אב לכבוד אם ובהתגרשה נמי אב קודם לאם מ"ש איש אמו ואביו תיראו שהקדים אם לאב גבי מורא מלמד ששקולים אבל חכמים אמרו כן מסברא דכיבוד אב קודם בלא נתגרשה מפני שהוא ואמו כו' והכי אמרינן בפ"ק דקדושין בנתגרשה דאז האי ממאה ואביו ואמו שוין כן וק"ל : שם אם זכה הבן לפני הרב כו' . פי' ברמב"ם בפי' המשנה : שם ת"ר ד' טוחות כו' . כל הסוגיא מפורש בפ' מקום שנהגו : הדרן עלך מסכת כריתות

המתרגם

באור מלות הלועזיות שברש"י ותוספות ממסכת כריתות

דף ו ע"א הצרי, שרף נטף וכו' מעצי הקטף והרף היינו מידי דמנטף מן העץ וקורין גומ"א, (גומי, בוימהארץ) : חלבנה, גלבנ"א (דאַן מוטטערהאַרץ, איין האַרץ, וועלכעס אויס איינער אין עטיאָפיען, סוריען אונד אַראביען וואַכסענדען פפלאַנצע פליעסט, דיא מאַן בייא אונז דיא מוטטערהאַרצפפלאַנצע אָדער דאָז גאַללענקרויט נענענט) : שבולת נרד, חד הוא ובלע"ז ספיג"א (דיא נאַרדע) והבלע"ז ספיג"א הוא תרגום של שבולת שיש שבלים מלאות זרע בתוך לגבעולים וגם בל"א קורין ע (שפיקענאַרדע) , ועיין המתרגם ברכות מ"ג ב' ד"ה חילפא דימא : בורית סאבו"ן (זייפע) : כרשינא , הבא מאותו מקום ל"א שגם הנקרא פורת"ש שנסי"א שעושין ממנו בורית וכו' (זייפענקרויט) והוא עשב שמייבשין ושוחקין ורוחצין בו את הידים להוציא את הזוהמא :

דף יג ע"א ליחה סרוחה, קייפור"א בלע"ז, עיין המתרגם שבת ג' א' ד"ה מורסא :

דף טו ע"א בדלית, פריי"ל של גפן היא, עיין המתרגם כתובות קי"א ב' ד"ה דלית :

דף כ ע"ב תוס' כגון וכו' אלא רוצה לומר אותו שעושה הפחמין בייער קרבוני"ר בלע"ז וכו' (דער קאָהלער , דער קאָהלענברענער) :

דף כא ע"א רש"י בכף הירך וכו', דכל דאית ליה כף שקורין פולפ"א נוהג גיד הנשה וכו', עיין המתרגם חולין פ"ט ב' ד"ה כף :

דף כב ע"א שריף בלע"ז סומ"ד , עיין המתרגם ברכות ס"ג א' ד"ה צריף :

בפירוש המשניות להרמב"ם

פרק א משנה א נטף הוא עץ נקרא בלשון ערבי עוד בלאסא"ן ובלע"ז ספ"ם דבלסמ"ו (באַלזאַמשטוידע) והוסיף עוד לפרש ונקרא כן (כלומר נטף) לפי שהשמן מזיע ממנו : והלבנה אומרים עליו שהוא הנקרא בלשון ערבי מחלה"ב ויש אומרים לאד"ן ובלע"ז לאדנ"ו (לאַראַנ-גומי , איין וואָהלריכענדעס האַרץ , וועלכעס דיא בלעטטער דעס ציסטענראָזענ-שטרויכעס בייא ווארמען וועטטער אויסשוויטצען , אונד צו אונז אַלס איינע דונקעלבראַונע מאַססע , געמיינגליך אין געוואונדענער געשטאַלט געבראַכט ווירד) ועליו אמר שהוא שחר (שאין ריחו רע), והוסיף שם ויש אומרים מיע"ה (בלשון ערבי) ובלע"ז אסטורא"ק והוא הקרוב לפי שהגמרא ביאר שחלבנה ריחה רע ר"ל סריחה מאוס ע"כ (שטאַראַקס גומי , אייך יודענ-ווידהרויך גענאַננט) ובאמת גם זה אין ריחו רע : שבולת נרד, קרוי בלשון ערבי סנב"ל אל נרדי"ן ובלע"ז אספיקא נארד"י עיין לעיל ו' א' ד"ה שבולת נרד : וקנמון בלשון ערבי אוד הירד"י ובלע"ז ליגנא אלואי"ס (אלאָעהאָלץ) : וקלופה נ"כ קשר שליכ"ה (בערבי) ובלע"ז קאסיא ליגנא (קאַסיאַהאָלץ) : כיפת הירדן, עמבר"א (בערבי) ובלע"ז לאמבר"י (אַמבראַ בערנשטיין) :